

FRUMUSEȚEA ȘTIINȚEI

Cu prilejul Anului Nou evreiesc 5768, în prima zi a lunii Tișrei - 13 septembrie 2007, după calendarul oficial -, F.C.E.R. și Comunitatea din București au invitat la această sărbătorire, sub semnul ecumenismului, reprezentanți ai oficialităților, ai instituțiilor de cultură, ai mass media bucureștene. Printre cei care ne-au onorat invitația s-a numărat și președintele Academiei Române, acad. IONEL HAIDUC. A fost un bun prilej - cum avea s-o declare dr. Aurel Vainer, președintele F.C.E.R. -, al reconfirmării și reînnoirii bunelor relații dintre oamenii de știință români și evrei din țara noastră. Un bun prilej, totodată, pentru a-i solicita președintelui Academiei Române și o întâlnire cu cititorii revistei „Realitatea Evreiască”, interviul de față confirmând acceptul d-sale. „Șana Tova!” - un An Nou fericit, domnule Ionel Haiduc!

Așa cum spunea, cândva, Ilya Prigogine, „știința este, fără îndoială, arta de a manipula natura”. Dar ea este, în același timp, un efort de a o înțelege, pentru a răspunde la câteva întrebări pe care, din generație în generație, oamenii n-au încetat să și le pună. Pentru că știința înseamnă, înainte de orice altceva, dialog, și explorări, care - și să-l cităm acum pe Serge Moscovici - „împropătează tot ce ating, încălzesc pretutindeni unde pătrund și adevărurile care ne permit să trăim. La fiecare cotitură se ascunde nu ecoul unui sfârșit, nu dangătul de clopote anunțând o dispariție, ci vocea unei renașteri și a unui început, din nou proaspăt, a umanității și a materialității încremenite doar o clipă în efemera lor permanență. De aceea, marile descoperiri nu devin cunoscute doar când autorul lor e pe patul de moarte, ca în cazul lui Copernic, ci sunt oferite, ca în cazul lui Kepler, la vârsta visării cu ochii deschiși și a pasiunilor puternice”.

Mi-am reamintit aceste cuvinte, tulburătoare prin adevărul profund conținut într-însele, în timpul discuției purtate cu acad. IONEL HAIDUC, președintele Academiei Române, specialist în chimie anorganică, chimia compozițiilor organometalici și - nu în ultimul rând - chimia supra-moleculară. D-sa, trebuie s-o mărturisesc de la bun început, m-a uluit pur și simplu, nu numai prin C.V.-ul său, cu totul ieșit din comun, ci și prin celelalte date ale personalității sale: căldură, totală lipsă de emfază și cea sinceritate a dialogului, caracteristici atât de rare și prețioase, constituind, de fapt, marca, imposibil de falsificat, a adevăratei personalități științifice, a celui ce s-a realizat pe deplin și s-a împlinit pe sine, ocupând un loc care de drept i se cuvine pe deplin.

- Aș vrea să vă întreb, înainte de orice altceva, ce anume v-a împins înspre chimie... a fost o întâmplare sau o pasiune, mai mult sau mai puțin spontană?

- Da, cred că-a fost o pasiune spontană, pentru că îmi amintesc, eram elev în clasa a VI-a, încă nu făceam chimie... clasa noastră era vecină cu laboratorul și, când s-a deschis, odată, ușa, am văzut acolo aparate, sticlute, borcane cu reactivi... și imaginația mea a luat-o razna, am fost profund impresionat...

- Câți ani aveți?

- Cam 13 ani. Atunci am simțit prima curiozitate. Pe urmă, din clasa a VII-a, am făcut chimia; aveam o profesoare care a avut curajul să-mi lase cheile laboratorului, unde puteam intra și singur, în timpul liber, după masă... școala avea un laborator bun, este actualul Liceu „Emil Racoviță”, din Cluj.

- Deci, de la vârsta aceasta n-ați mai avut nici o ezitare asupra a ceea ce vă pasiona cu adevărat.

- N-am ezitat deloc când am cunoscut chimia, nu mi-a trecut nici o clipă prin cap să mă gândesc la altceva, de la bun început a fost ca un destin, sau ca un blestem! Când am absolvit, făceam parte din prima promoție cu zece clase, iar cei care aveau diploma de merit intrau la facultate fără admitere. Părinții mei erau oameni simpli, așa că problemele de origine socială de care se izbeau unii, pe vremea aceea, eu nu le-am avut... S-a încercat chiar recrutarea mea pentru diplomație... Cei care se ocupau cu recrutarea au insistat foarte mult, dar i-am refuzat categoric. Am fost amenințat că n-o să pot intra în altă parte și am replicat atunci că nu mă tem de nici un examen de admitere corect! Și, până la urmă, am făcut, am făcut chimie!

- Și pasiunea pentru cercetare?

Pentru că una e să faci o facultate de chimie, să devii apoi profesor undeva, și e în regulă, dar pentru ca să fii om de știință, cercetător, ai nevoie de ceva în plus, de o curiozitate ieșită din comun...

- Sigur! Curiozitatea! Iar mie, în afară de faptul că mi-a plăcut în laborator, îmi plăcea enorm să citec. În anul I, profesorul Liteanu mi-a sugerat o temă care la început m-a șocat, fiindcă tema asta se afla atunci abia la început - polimeri fără carbon, ceea ce ducea cu gândul la o chimie asemănătoare celei organice, dar cu alte elemente... ce alte elemente ar putea imita carbonul?!

- Era o idee nouă!

- Da. Și am început să scormonesc prin bibliotecă, am găsit lucruri interesante... totul s-a terminat cu o lucrare de diplomă care a ajuns carte, *Chimia ciclurilor anorganice*. A fost publicată de Editura Academiei, la un an după terminarea facultății.

- Un început foarte promițător!

- Era destul de interesant și neobișnuit, pentru că foarte mulți profesori nu aveau o carte publicată, iar eu abia terminasem facultatea. Am ajuns, apoi, să fac aspirantura la Moscova fiindcă publicasem mai înainte, în țară, un articol în care propuneam o clasificare originală, articol care a căzut în mâna unui academician rus care, cu prilejul unei vizite în România, s-a interesat de „profesorul Haiduc”; nimeni n-avea habar, fiindcă nu eram decât un student de la Cluj, aproape anonim... Numai că academicianul ăsta avea un aspirant român, care, după terminarea aspiranturii, a venit în țară și m-a căutat. I-am spus atunci că nu pot lucra în România, fiindcă nu există condiții și așa vrea să merg în străinătate, preferabil în Germania. „Nu, în Germania n-ai să poți merge - mi-a zis el -, dar te putem trimite în Uniunea Sovietică!”, și eu am acceptat, am mers în Uniunea Sovietică. După ce-am terminat doctoratul la ruși, am făcut un stagiu post-doctoral în S.U.A.

- Deci, perioada dvs. de dezvoltare a corespuns cu aceea de relativă deschidere din România...

- Când au fost destul de mulți trimiși în străinătate, cu burse Humboldt sau Fulbright - sigur, o condiție esențială era să fii acceptat acolo și pentru asta trebuia să ai niște argumente. Eu aveam cartea și, desigur, lucrările publicate împreună cu profesorul meu de la Moscova; deci aveam o oarecare carte de vizită.

- Și după aceea?

- M-am întors în țară și, pe baza experienței mele americane, m-am lansat într-un alt

Interviu cu
acad. IONEL HAIDUC,
președintele
Academiei Române

domeniu, chimia organometalică, un domeniu care face puntea dintre chimia organică și cea anorganică, supranumit și „cea de-a treia chimie”. Am scris iarăși o carte și pe această temă - temă pe care am reușit astfel s-o introduc în România și în învățământul universitar... Așa se face că, în 1975, am fost vizitat de profesorul Jerry Zuckerman... viețile noastre s-au intersectat într-un mod interesant. El cunoștea ceva lucrări de-ale mele și a văzut și această carte de chimie organometalică. Mi-a propus să o publicăm în limba engleză.

- Deci de la el a venit ideea!

- Pentru că, ce se întâmplă: în limba engleză și pe plan internațional, existau pe vremea aceea, sau niște cărți foarte voluminoase, sau unele cărțile mult prea simpliste. Când a văzut cartea mea, a zis că exact așa ceva i-ar trebui pentru studenții americani, ar fi fost un bun curs universitar. Am pregătit ediția în limba engleză, el aducea materialul mai nou, la noi cartea apăruse în 1974, el a adus completări, a verificat traducerea pe care o făcusem în engleză, apoi am publicat-o împreună. Cartea noastră a apărut în 1985, la Berlin, ne-am întâlnit acolo, pentru ultima oară, pentru că Zuckerman a și murit curând după aceea...

- Era mult mai în vârstă decât dvs.?

- Nu, dar a avut un cancer... Era profesor la Oklahoma, era o figură foarte pitorească... a venit în România cu soția și cei cinci copii, de mai multe ori... Am avut o colaborare frumoasă, care, în afara cărții menționate, s-a concretizat și în vreo cinci lucrări publicate într-o revistă americană de chimie... Cartea am pregătit-o în paralel, dar aveam și aceste lucrări de cercetare originală.

- Probabil prioritară pe plan mondial...

- Erau noutăți, nu foarte spectaculoase, dar interesante în domeniul respectiv.

- Și pe urmă?

- Pe urmă a venit Revoluția și drumurile mele au devenit mult mai numeroase, în S.U.A., în Mexic...

- Am văzut în C.V.-ul dvs. că aveți o listă absolut impresionantă de locuri unde ați fost invitat ca „Visiting professor”...

- În urma unei corespondențe cu un chimist brazilian, am fost în Brazilia... tot Zuckerman îl chema!

- Ce ciudat!

- Julio Zuckerman-Schpector. Tot evreu. Și cu el am avut câteva lucrări publicate... M-a invitat în Brazilia, am fost la început două luni, am ținut acolo un curs, am publicat împreună cu el câteva lucrări și ultima dată m-a vizitat anul acesta.

- Dânsul e tot profesor?

- Tot profesor. Ceva mai tânăr decât mine. Cu vreo zece ani mai tânăr. Experiența asta în Brazilia mi s-a părut foarte interesantă și dintr-un punct de vedere care nu este pur științific. El m-a invitat foarte des, i-am făcut multe vizite

acasă, în familie și, cu acest prilej, am văzut ce înseamnă familia evreiască. Cu o coeziune pe care eu n-am mai văzut-o la alte națiuni și care m-a impresionat... avea trei copii și, fiind de foarte multe ori la ei, la masă, m-a frapat faptul că fiecare copil își cunoștea rolul: fetița cea mai mică avea vreo șase sau șapte ani, ea aducea șervețelele la masă, băieții puneau tacămurile, vasele - ei erau mai mari, să fi avut 16-17 ani... Foarte bine educați! Și tot el m-a dus de mai multe ori vineri seara, la el, la comunitate; erau un grup mic, unde iarăși am fost impresionat de faptul că nu asistam la o simplă întrunire religioasă, ci la un fel de întâlnire de familie... de altfel, grupul de evrei de la Sao Carlos nu era deloc mare... Și m-am împrietenit acolo cu mai mulți din grupul acesta...

- Acum, din perspectiva pe care o aveți, instalat în scaunul pe care cu onoare îl ocupați, cu foarte multă onoare, aș putea spune...

- Și cu foarte multă greutate.

- ...dacă priviți înapoi... nu știu dacă veți fi sau nu de acord cu mine... eu cred că în România continuă să persiste o teribilă confuzie a valorilor. Adică, impostura mi se pare a fi extrem de răspândită...

- Din păcate, e adevărat!

- Credeți că suntem noi sortiți să continue treaba asta la infinit, pentru că așa a fost dintotdeauna? Întrevedeți vreo îmbunătățire, sau credeți că va fi mereu așa?

- Nu întrevăd o îmbunătățire curând. La noi valoarea este cunoscută, dar nu și recunoscută. Adică, dacă cineva realizează ceva, totdeauna se vor găsi unii care să spună că și ei ar fi putut să facă... or, de cele mai multe ori, nu-i deloc așa! Dar până la urmă totul se nivelează și nu, nu se recunoaște valoarea, uneori nici chiar între colegi, decât între anumite limite... Sigur, sunt unii care se impun prin rezultatele lor...

- Dar, și aici, posibilitatea contrafacerii de tot felul, a simulării este nemaipomenită, de la o teză de doctorat pe care și-o poate scrie oricine...

- Da...

- ...până la orice fel de carte pe care, de asemenea, și-o poate scrie altul, contra cost, firește, și, încet-încet, te poți pomeni, la un moment dat că ești o mare somitate și vorbești la televizor!

- Acum se poate publica orice, mai cu seamă dacă plătești și de multe ori numărul contează mai mult decât calitatea. Așa-zise reviste științifice - și sunt peste 500 în România! - publică ceea ce n-ar accepta nici o revistă serioasă și vin oameni cu câte-o listă de publicații... pe care, când o citești, constăți că este vorba de prestații la reviste total obscure. Sunt foarte puțini aceia care au publicat și pot publica în reviste de circulație internațională.

- Dar, există, după părerea mea, și un revers al medaliei, adică sunt oameni cu adevărat capabili, dar care nu pot să răzbată și sunt nevoiți să își „îngroape lucrările”...

- Exact!

- ...în reviste și revistule de provincie, pentru că ei nu au acces acolo unde poate că ar merita.

- Dacă ar avea calitate, ar avea acces!

- Cum? Cine măsoară calitatea?

- Orice revistă serioasă, când primește un manuscris pentru publicare, îl trimite la doi-trei referenți care sunt oameni serioși și calificați. Vorbesc despre revistele internaționale.

- Iar eu, despre ce se întâmplă la noi...

- A, nu, la noi poți publica orice! Dar, revenind la publicațiile internaționale, în afară de calitate, există și o altă condiție: cunoașterea limbii. Aici sunt multe deficiențe, mulți dintre oamenii noștri de știință nu cunosc suficient de bine o limbă de circulație internațională, or, fiecare disciplină își are un jargon specific...

- M-am gândit, nu o dată, la toți cei care, în perioada de închidere absolută a României, s-au pierdut, pentru că nu aveau posibilitatea de a ieși în afară cu ceea ce, eventual, ar fi fost capabili să facă...

- Doamnă, eu am publicat și în această perioadă în reviste străine!

- Deci, era posibil.

- Era foarte greu. Aveai nevoie de o mulțime de aprobări, trebuia să treci printr-o întreagă filieră cu un manuscris, ca să-l poți trimite în străinătate. Asta descuraja pe mulți, se temeau că ar putea avea necazuri. Dar, sunt câțiva care, și în această perioadă, au publicat în străinătate.

A consemnat NEDEEA BURCĂ
(Continuare în nr. viitor)

În premieră:
chimia
organometalică
sau
cea de-a treia
chimie

